

NORGES BONDELAG

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep
0030 OSLO
Norge

Vår saksbehandler
Hildegunn Gjengedal
+47 22 05 45 50

Vår dato
08.08.2013
Deres dato

Vår referanse
13/00723-3
Deres referanse

Høringsinnspill om NOU 2013:6 God handelsskikk i dagligvaresektoren

Norges Bondelag takker for muligheten til å komme med innspill til NOU 2013:6: God handelsskikk i dagligvaresektoren, fra Landbruks- og matdepartementet, Fornyings-, kirke og administrasjonsdepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet.

Norges Bondelag støtter innføringen av en lov om god handelsskikk med et tilhørende Handelstilsyn, og ber om at lovforslaget oversendes Stortinget så raskt som mulig.

Bonden avhengig av velfungerende verdikjede

Bonden har en sentral plass i verdikjeden for mat. Som råvareleverandører er norske bønder helt avhengige av en velfungerende verdikjede for mat. Verdikjeden er vårt bindeledd fram til forbruker. Gjennom bondeide samvirkeforetak blir våre medlemmer også omfattet av lovens virkeområde.

Vi har de siste årene sett en maktforskyvning i verdikjeden for mat, der dagligvarekjedene har fått større makt, på bekostning av bonden og andre deler av verdikjeden for mat, slik Matkjedeutvalget (NOU 2011:4) dokumenterte. En slik maktkonsentrasjon kan gjøre det vanskelig for bonden å nå forbrukeren med sitt vareutvalg, og å hente ut rett pris. Forhandlingene mellom leverandører og dagligvarehandelen er i følge flere aktører preget av mangel på gjensidig tillit, respekt og åpenhet med frykt for represalier. Vi har også sett en økende vertikal integrasjon, der dagligvarekjedene tar kontroll over en stadig større del av verdikjeden gjennom kontraktsproduksjon, oppkjøp av industri og produksjon av egne merkevarer (EMV). Dette kan marginalisere bonden og gi mindre produktinformasjon til forbruker.

En utfordring for bønder og forbrukere over hele verden

Utfordringer knyttet til forholdene i verdikjeden for mat er ikke et særnorsk fenomen. Bønder i de fleste land opplever utfordringer knyttet til økt konsentrasjon og ubalanse i maktforholda i verdikjeden for mat. EU har lenge jobbet med å få på plass en frivillig regulering av bransjen, noe som ser ut til å være vanskelig. Storbritannia har prøvd ut en frivillig ordning, men konkludert med at det trengs en egen lovregulering.

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse:
Postboks 9354 Grønland
0135 OSLO

Norges Bondelag
Bondelagets Servicekontor AS

Besøksadresse:
Landbrukets Hus,
Schweigaardsgate 34 C
0191 OSLO

Org.nr.: 939678670
Org.nr.: 985063001 MVA

Telefon:
22 05 45 00

Bankkonto: 8101.05.12891
Bankkonto: 8101.05. 91392

E-postadresse:
bondelaget@bondelaget.no

Internett:
www.bondelaget.no

World Farmers Organisasjon (WFO), der Norges Bondelag er medlem, prioriterer saken høyt. I et fellesdokument fra 2012 blir det blant annet uttrykt bekymring for at markedene for matvarer ikke fungerer på en rettferdig og balansert måte, og at verdensmarkedsprisene ikke reflekterer virkelige økonomiske forhold. WFO ber myndighetene ta et spesielt ansvar for å regulere matmarkedet i retning mer åpenhet og balanse, med bedre tillit mellom aktørene i bransjen. WFO støtter initiativ som bekjemper misbruk av dominerende markedsposisjon og uheldig handelspraksis.

Både Dagligvarelovutvalget og Matkjedeutvalget anbefaler lov

Med sin konklusjon er Dagligvarelovutvalget, ledet av professor Erling Hjelmeng, det andre offentlige utvalget som på kort tid anbefaler innføring av en egen lov om god handelsskikk. Matkjedeutvalget anbefalte i sin NOU (2011:4) å innføre en lov om god handelsskikk og et tilhørende ombud med sanksjonsmuligheter. Det blir i NOU-en pekt på et forhandlingsklima mellom leverandør og dagligvarehandel preget av frykt, uklare avtaler, lite åpenhet og få muligheter for innsyn og kontroll fra samfunnets side.

At Dagligvarelovutvalget, med tung faglig kompetanse, kommer fram til samme konklusjon, understreker behovet for en klarere lovregulering av dette området. Dagligvarelovutvalget peker blant annet på at det i forholdet mellom kjeder og leverandører er uklare kontrakter om ytelser, klarhet om risikofordeling og kontrakter utformet slik at ytelser kan justeres ensidig. Det eksisterer etter utvalgets mening en mangel på redelighet, skriftlighet og forutsigbarhet. Et enstemmig utvalg konkluderer med at dagens regelverk er for fragmentarisk for å ha den ”oppdragende” effekt som er nødvendig.

Norges Bondelag mener det er et sterkt signal når to regjeringsoppnevnte utvalg konkluderer med at bransjen trenger en egen lov om god handelsskikk. Manglene ved dagens system er alvorlige, og Norges Bondelag mener en lov om god handelsskikk kan bidra til en bedre fungerende bransje og dermed en mer effektiv og ryddig vei for produktene fra bonde til forbruker. Lovforslaget bør så raskt som mulig legges fram for Stortinget.

Støtte til foreslått lovtekst

Norges Bondelag støtter den foreslåtte lovteksten. Det er positivt at det blir stilt krav til skriftlighet og åpenhet ved avtaleinngåelse, beskyttelse for investeringer, regulering av ansvar for svinn og frister for varsling av delisting. Vi vil likevel påpeke et element ved lovens formål: Vi støtter at økt forbrukervelferd må være hovedformålet. Forbrukervelferd blir imidlertid definert som lave priser, høy kvalitet, bredt vareutvalg og høy grad av tilgjengelighet. Norges Bondelag vil understreke at det ikke må være et selvstendig formål at dagligvarene skal ha en lav pris, men at prisen skal gjenspeile de reelle produksjons- og omsetningskostnader. Varen må med andre ord ha rett pris, ikke nødvendigvis lav pris.

Handelstilsynets rolle viktig

Norges Bondelag vil særskilt framheve Handelstilsynets viktige rolle. Tilsynet vil få ansvaret for å følge opp regelverket og overvåke løpende forholdene i verdikjeden for mat. Konklusjonene de to utvalgene kommer til, viser at det er behov for en egen instans som følger bransjen, og særlig dagligvarekjedene tettere enn i dag. Norges Bondelag viser spesielt til Dagligvarelovutvalgets konklusjon om faren for underhåndhevelse.

En samlokalisering med Konkurransetilsynet kan være ressursmessig og kompetansemessig fornuftig, men det er svært viktig at Handelstilsynet har en selvstendig rolle og som foreslått av Dagligvarelovutvalget, ikke kan instrueres.

For at loven skal ha en verdi er det helt sentralt at Handelstilsynet selv tar initiativ til å undersøke og om nødvendig gripe inn når uheldige forhold oppstår, og ikke bare handler når det blir framsatt en klage. Det er helt avgjørende å ha et organ som følger bransjen nøye på en kontinuerlig basis.

Handelstilsynet må oppleves åpent og informativt for hele verdikjeden, fra bonde til forbruker. Også produsenter i primærleddet må kunne melde saker inn for Handelstilsynet. I sin årlige rapport bør Handelstilsynet ha et bredt perspektiv som favner om hele verdikjeden.

Det er svært viktig at klager kan leveres anonymt, gitt en bransje som både Matkjedeutvalget og Dagligvarelovutvalget påpeker er til dels preget av en frykttkultur.

Norges Bondelag støtter oppretting av et Handelstilsyn, og vil samtidig understreke at det er særdeles viktig at Handelstilsynet har en uavhengig rolle. Norges Bondelag vil understreke betydningen av at Handelstilsynet har en aktiv og selvstendig rolle i overvåkingen av dagligvaremarkedet.

Alle deler av verdikjeden må følges nøye

Dagligvarelovutvalget konsentrerer seg om de konkrete forhandlingene mellom dagligvarehandel og leverandør. Tiltakene som er foreslått synes fornuftige.

Matkjedeutvalget trakk imidlertid fram problematiske forhold innen eksempelvis distribusjon, rundsumbetalinger og salg med tap, som bør følges videre. Alle disse områdene er viktige for at varene skal nå forbruker uten unødige tilleggskostnader og til rett pris. Salg med tap kan føre til at forbruker får et feilaktig bilde av matens reelle verdi. Det kan på sikt skape prispress og dermed redusere produsentenes evne til innovasjon og mangfold. Norges Bondelag viser til at det i Storbritannia er vedtatt strengere regulering av rundsum-betalinger enn det lovutvalget foreslår. Når det gjelder valg av distribusjonsløsning, må ikke dette koples til forhandlinger om hylleplass.

Norges Bondelag mener Regjeringen må følge utviklingen på disse områdene nøye, og vurdere ytterligere tiltak enn Dagligvarelovutvalget legger til grunn i denne omgang.

Norges Bondelag mener Regjeringen må vurdere å se nærmere også på andre deler av verdikjeden for mat som vi ikke kan se er foreslått regulert gjennom Lov om god handelsskikk. Vi har de siste årene sett en stadig sterkere vertikal integrering gjennom dagligvarekjeders oppkjøp av industrien. Dette skaper en ny situasjon for primærprodusenter, som må forhandle med en tyngre motpart som eier både industri og dagligvarehandel. Matkjedeutvalget peker også på at det kan være behov for tiltak i grøntsektoren som sikrer en mer rimelig balansering av risiko mellom aktørene og som åpner for bedre adgang til markedet for både nye og mindre produsenter.

Vår dato Vår referanse
08.08.2013 13/00723-3

Myndighetene bør følge disse forholdene nøye, og påse at ytterligere integrasjon bakover i verdikjeden ikke blir en måte for kjedene å unndra seg loven på.

Konklusjon

Norges Bondelag støtter forslaget om å innføre en lov om god handelsskikk og et tilhørende Handelstilsyn. Handelstilsynet må ha en uavhengig og selvstendig aktiv rolle. Lovforslaget må fremmes for Stortinget så raskt som mulig.

Vi henstiller samtidig myndighetene til å følge nøye alle deler av verdikjeden for mat, også de områder som faller utenfor den foreslåtte lovteksten.

Med hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Nils T. Bjørke (sign)

Per Skorge (sign)

Kopi til:

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Landbruks- og matdepartementet		Postboks 8007 Dep	0030 OSLO
Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet		Postboks 8004 Dep	0030 OSLO
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet		Postboks 8036 Dep	0030 OSLO